

Д. В. Бондар, кандидат наук з державного управління,
ректор
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
ORCID ID: 0009-0004-9571-7828

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова публікація присвячена дослідженню історії становлення та розвитку органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в контексті адміністративно-правового регулювання та цифровізації їх діяльності.

Зазначається, що в Україні відбувся ряд реформ органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, включаючи демілітаризацію військ цивільної оборони, що в результаті призвело до утворення нині діючої Державної служби України з надзвичайних ситуацій, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Щодо цифровізації діяльності органів публічної адміністрації, включаючи впровадження інформаційних технологій в діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій, виділяються чотири основних етапи, останній з яких характеризується активним впровадженням інноваційних інформаційних технологій у сферу забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту. До вказаних технологій слід віднести: використання технології штучного інтелекту та можливостей мобільних застосунків, створення автоматизованих інтегрованих інформаційних систем цивільного захисту тощо.

За результатами проведеного дослідження пропонується розробити та впровадити в практичну діяльність окрему інформаційну систему цивільного захисту з інтегрованою інтерактивною картою надзвичайних ситуацій та подій, які відбувались та відбуваються на території України, інтерактивною картою укриттів (захисних споруд) для населення на час повітряної тривоги з можливістю побудови маршруту до них з урахуванням геолокації користувача, а також інформаційною базою добровольців з використанням спеціального мобільного застосунку «Я доброволець», що дозволить оперативно мобілізувати бажаних прийняти участь в ліквідації актуальної надзвичайної ситуації та її наслідків.

Ключові слова: історія, становлення, правове регулювання, публічна адміністрація, реорганізація, безпека життєдіяльності, цивільний захист, цифровізація, інформаційні технології, напрями удосконалення.

D. V. Bondar History of the formation and development of public administration bodies in the field of ensuring life safety and civil protection in the context of administrative and legal regulation and digitization of their activities

The scientific publication is devoted to the study of the history of the formation and development of public administration bodies that implement state policy in the field of ensuring life safety and civil protection in the context of administrative and legal regulation and digitalization of their activities.

It is noted that in Ukraine there have been a number of reforms of public administration bodies that implement state policy in the field of civil protection, including the demilitarization of civil defense troops, which ultimately led to the formation of the current State Emergency Service of Ukraine, the activities of which are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of Internal Affairs.

Regarding the digitalization of the activities of public administration bodies, including the introduction of information technologies into the activities of the State Emergency Service of Ukraine, four main stages are distinguished, the last of which is characterized by the active introduction of innovative information technologies into the field of ensuring life safety and civil protection. These technologies include: the use of artificial intelligence technology and the capabilities of mobile applications, the creation of automated integrated information systems for civil protection, etc.

According to the results of the study, it is proposed to develop and implement in practice a separate information system for civil protection with an integrated interactive map of emergency situations and events that have occurred and are occurring on the territory of Ukraine, an interactive map of shelters (protective structures) for the population during an air raid with the ability to build a route to them taking into account the user's geolocation, as well as an information base of volunteers using a special mobile application «I am a volunteer», which will allow for the prompt mobilization of those wishing to participate in the elimination of the current emergency situation and its consequences.

Key words: history, formation, legal regulation, public administration, reorganization, life safety, civil protection, digitalization, information technologies, areas of improvement.

Актуальність теми. Дослідження актуальних питань адміністративно-правового регулювання у сферах забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в контексті цифровізації обов'язково має включати аналіз історії становлення відповідних інституцій, розвитку системи органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, а також тенденцій щодо цифровізації суспільних відносин.

Вивчення історії є необхідним для урахування всіх позитивних аспектів та можливих прорахунків в реформуванні відповідних органів публічної адміністрації, визначення актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання у сферах забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту з урахуванням дослідженого історичного досвіду.

Слід відзначити, що питанням забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту приділяють увагу науковці як природничих та технічних, так і юридичних наук, адже безпека життєдіяльності та цивільний захист стосуються забезпечення захисту найвищої соціальної цінності – життя та здоров'я людей, а також навколишнього природного середовища від надзвичайних ситуацій та подій природного, техногенного, соціального та воєнного характеру.

Питанням забезпечення безпеки життєдіяльності присвятили свої роботи такі відомі науковці як Л. Воловик та К. Ковальська [1], А. Воронін [2], Т. Гринюк [3], М. Завадська та Є. Осипенко [4], Л. Калашнікова [5], А. Качинський [6], К. Марченко та О. Оришак [7], А. Полежаєв та С. Ковжого [8], О. Хитра [9], О. Чекригін [10], та інші дослідники.

Із останніх наукових праць, присвячених правовим засадам управління сферою безпеки життєдіяльності, слід відзначити праці Ф. Апшай та О. Халака [11], В. Глухої та А. Помази-Пономаренко [12], А. Денисової [13], О. Остапенка [14].

Правове регулювання використання інформаційних технологій (цифровізації) у різних сферах суспільного життя досліджували такі відомі науковці як М. Бабик, В. Бевзенко, Д. Біленька, О. Берназюк, М. Віхляєв, О. Гунбіна, К. Дубова, С. Єсімов, Т. Ковальова, Т. Коломоєць, О. Комаров, А. Комзюк, А. Краковська, І. Лопушинський, К. Оксютенко, А. Омельченко, М. Серебро, Р. Стефанчук, І. Тищенко та інші.

Проте, питання історії становлення та розвитку органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в контексті адміністративно-правового регулювання та цифровізації їх діяльності ще не були предметом окремого наукового аналізу, що актуалізує необхідність підготовки даної публікації.

Постановка завдання. Метою публікації є дослідження історії становлення та розвитку органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в контексті адміністративно-правового регулювання та цифровізації їх діяльності.

Методологія даної публікації традиційно об'єднує три групи методів наукового пошуку. Першу групу складають філософські методи дослідження, а саме, метод діалектики, його закони та прийоми, а також метод метафізики. Серед загальнонаукових методів дослідження (друга група методів) більшою мірою застосовуються прийоми логіки (аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняння), системний та структурно-функціональний методи. Третю групу складають спеціально-юридичні методи дослідження, серед яких більшою мірою застосовується формально-юридичний метод, а також метод юридичного моделювання.

Також в процесі даного дослідження використовуються загальновідомі наукові підходи: телеологічний, синергетичний, антропологічний, інструментальний та цивілізаційний.

Так, телеологічний науковий підхід передбачає чітке визначення мети дослідження, його теоретичного та практичного значення для юридичної науки та практики, а також визначення мети правового регулювання певних суспільних відносин. Синергетичний науковий підхід дозволяє розглядати суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту як систему, що прагне до самоорганізації та самовдосконалення, адже само існування безпеки життєдіяльності та цивільного захисту обумовлено реальними природними потребами людей, зокрема, потребою у безпечному навколишньому природному середовищі, потребою захисту життя і здоров'я від негативних техногенних факторів тощо. Антропологічний науковий підхід передбачає дослідження історії становлення та розвитку системи органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, через призму прав і свобод людини, адже основним завданням вказаних органів є захист кожної людини та суспільства в цілому від надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціального чи воєнного характеру. Інструментальний науковий підхід передбачає урахування всіх правових засобів регулювання певних суспільних відносин, а також дослідження самого інструментарію забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, включаючи використання інноваційних інформаційних технологій. В свою чергу цивілізаційний науковий підхід передбачає урахування в процесі дослідження всіх об'єктивних чинників (політичних, економічних, соціальних, географічних тощо), які впливали на історію становлення та розвитку системи органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту.

Результати дослідження. Становлення та розвиток системи органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, включає декілька ключових етапів.

Основну увагу доцільно зосередити на дослідженні новітньої історії становлення та розвитку органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, адже на перших етапах формування національної державності функціонувала радянська система цивільного захисту, яку успадкувала молода українська держава.

Після здобуття Україною незалежності в 1991 році, питаннями цивільного захисту та оборони, ліквідації наслідків та попередження надзвичайних ситуацій, захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, гасіння пожеж та пожежної безпеки займалися три окремих відомства: Штаб Цивільної оборони; Міністерство у справах захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС; Головне управління пожежної охорони МВС України.

У 1996 році Указом Президента Л. Кучми на базі Штабу Цивільної оборони та Мінчорнобиля було створено єдине відомство – Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (МНС України) [15, с. 4].

Це нове відомство стало провідним органом у системі виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільної оборони, рятувальної справи, створення та функціонування систем страхового фонду документації, поводження з радіоактивними відходами, захисту від надзвичайних ситуацій, попередження ситуацій і реагування на них, ліквідації їх наслідків та наслідків Чорнобильської катастрофи.

Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи здійснювало керівництво дорученою йому сферою управління та несло відповідальність за її стан і розвиток. В його підпорядкуванні перебували угруповання військ Цивільної оборони чисельністю 10 218 осіб, з них 9550 – військовослужбовці. Війська ЦО були призначені для захисту населення і територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій [15, с. 4].

Таким чином, система органів публічної адміністрації у сфері цивільного захисту до 2003 року мала в підпорядкуванні достатньо потужне угруповання військ Цивільної оборони, яке було нерівномірно розподілене за територіальним принципом та свідчило про рудименти радянського (мілітаристського) підходу до організації цивільного захисту (який розглядався більшою мірою як елемент підготовки до потенційної ядерної війни та застосування хімічної чи біологічної зброї західними державами).

Територіальні органи МНС України до 2003 року були представлені Головними управліннями (управліннями) з питань надзвичайних ситуацій (у складі обласних державних адміністрацій).

27 січня 2003 року Указом Президента України «Про заходи щодо вдосконалення державного управління у сфері пожежної безпеки, захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій» органи і підрозділи Державної пожежної охорони виведені зі складу МВС і передані до складу МНС України [15, с. 5].

Слід відзначити, що належність підрозділів Державної пожежної охорони до складу МВС не відповідала правовій природі органу публічної адміністрації, який реалізує державну політику у сфері правоохоронної діяльності.

Важливим етапом в розвитку органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, стала демілітаризація підрозділів цивільної оборони.

Так, 19 грудня 2003 року було видано Указ Президента України «Про Державну програму перетворення військ Цивільної оборони України, органів і підрозділів державної пожежної охорони в оперативно-рятувальну службу цивільного захисту на період до 2005 року».

Державна програма передбачала створення єдиної невійськової Оперативно-рятувальної служби. Передбачалася повна демілітаризація МНС.

Військові частини Військ Цивільної оборони були розформовані або реорганізовані в рятувальні загоны Оперативно-рятувальної служби, або увійшли до складу аварійно-рятувальних загонів спеціального призначення [15, с. 5].

Після реформи 2003 року були сформовані нові територіальні органи МНС – Головні управління (управління) МНС України на базі Управлінь пожежної безпеки ГУ (У) МВС України у регіонах.

У 2005 році був прийнятий Закон України «Про правові засади цивільного захисту», що визначав правові та організаційні засади у сфері цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, повноваження виконавчої влади та органів управління, порядок створення і застосування сил, їх комплектування, проходження служби, а також гарантії соціального і правового захисту особового складу органів і підрозділів цивільного захисту [15, с. 5].

У 2006 році війська цивільної оборони України були повністю розформовані, особовий склад військ і Державної пожежної охорони влився в ряди єдиної Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України. У 2008 році була запроваджена контрактна служба, проведена переатестація в спеціальні звання служби цивільного захисту.

У грудні 2010 року Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи було реорганізовано в Міністерство надзвичайних ситуацій України. Державний пожежний та техногенний нагляд, управління зоною відчуження та ЧАЕС, Держгіртехнагляд стали центральними органами виконавчої влади [15, с. 6].

У 2011 році сталося розділення Міністерства у справах НС України на 4 окремих відомства – Міністерство надзвичайних ситуацій України (як головний орган), Державну інспекцію техногенної безпеки, Державне агентство зони відчуження та Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки.

Особовий склад залишився на службі цивільного захисту. Державні пожежні частини отримали статус «рятувальних» і були підпорядковані територіальним органам МНС. Районні (міські) відділи МНС реформовані в служби цивільного захисту в районах (містах) і введені до складу апаратів ГТУ (ТУ) МНС [15, с. 7].

24 грудня 2012 Указом Президента України Міністерство надзвичайних ситуацій та Державна інспекція техногенної безпеки України були реорганізовані в єдину Державну службу України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України), як центральний орган виконавчої влади, що координується і направляється Міністерством оборони. Було затверджено Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій, сформовані управління ДСНС. Міністерство оборони урегулювало свою взаємодію зі Службою.

1 липня 2013 року набув чинності Кодекс цивільного захисту України, у відповідності до якого Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту – спеціальне невійськове об'єднання аварійно-рятувальних та інших формувань, органів управління такими формуваннями системи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту [15, с. 7].

Згідно із чинним Положенням про Державну службу України з надзвичайних ситуацій (затверджене Постановою КМУ від 16 грудня 2015 р. № 1052 (з наступними змінами) Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [16].

На окрему увагу в контексті історії заслуговує питання особливостей роботи Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах воєнного стану.

Науковці зазначають, після підписання Президентом України 24 лютого 2022 року Указу № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» система цивільного захисту України повинна була працювати у нових реаліях. Небезпечні умови роботи рятувальників вимагали нових, особливих підходів до вирішення проблем по забезпеченню цивільного захисту в період воєнного стану. Головне завдання – безпека самих рятувальників при виїзді на виклики, під час гасіння пожеж на об'єктах критичної інфраструктури. В зону воєнних дій потрапили хімічно небезпечні об'єкти та об'єкти, де знаходяться радіоактивні речовини. Крім того, суттєво підвищилась потенційна загроза використання хімічної або ядерної зброї. Звичайно, вся територія бойових дій, а це – сотні тисяч квадратних кілометрів, піддалась забрудненню різноманітними вибухонебезпечними предметами. І основною роботою на звільнених територіях є саме розмінування та видалення вибухонебезпечних предметів. Потужні удари ворога по об'єктах енергетики призвели до масштабних блекаутів по всій території країни, з наслідками від яких постійно доводиться боротися [17, с. 11].

Таким чином, органи публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, в умовах правового режиму воєнного стану перейшли у стан фактично цілодобової підвищеної готовності до реагування на надзвичайні події та ситуації.

Н. Клименко також зазначає, що Єдина державна система цивільного захисту з 24 лютого 2022 року функціонувала одночасно у двох режимах: режимі надзвичайної ситуації, встановленому з метою ліквідації наслідків медико-біологічної надзвичайної ситуації природного характеру державного рівня і забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення, та перебувала у готовності до виконання завдань за призначенням в особливий період, у тому числі у воєнний час, з урахуванням особливостей, що визначаються згідно з нормами міжнародного гуманітарного права, законами України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». На її територіальні та функціональні підсистеми й сили цивільного захисту покладалася ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, які відбувалися не тільки в повсякденних умовах, в умовах режиму надзвичайної ситуації та карантину, а й під час воєнного стану [18, с. 227].

Таким чином, адміністративно-правове регулювання діяльності органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в умовах воєнного стану здійснюється з урахуванням вимог спеціальних законів, якими врегульовано правовий режим воєнного стану та порядок проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації.

Окремої уваги заслуговує також питання історії цифровізації системи органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту. Сучасні інформаційні технології здатні суттєво змінити підходи до здійснення публічного управління у сфері цивільного захисту, оптимізувати процеси аналізу та обміну інформацією, удосконалити механізми мобілізації сил та засобів цивільного захисту, а також залучення добровольців з метою оперативної ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Науковці виділяють кілька етапів у еволюції цифрових технологій України [19; 20, с. 157].

Так, для першого етапу (1990–2000 рр.), на їх думку, характерним є формування інфраструктури з метою широкого доступу до Інтернету, використання отриманої інформації для ознайомлення, а не для комунікації чи ведення бізнесу. У цей період в 1998 році був прийнятий Закон України «Про Національну програму інформатизації». У вказаному законі було визначено напрямки вирішення питань щодо забезпечення інформаційних потреб у загальнодержавній, економічній, науково-технічній, екологічній та національно-культурній діяльності. Програма була спрямована на вдосконалення інформаційної інфраструктури України, тобто здійснення комплексу заходів з метою впровадження досягнень у сфері інформатизації в державне управління та оборону країни, національну безпеку, економіку, освіту й науку, охорону довкілля та культуру.

На цьому етапі відбувалось фактичне забезпечення органів публічної адміністрації комп'ютерною технікою, підключення їх до інтернету, навчання державних службовців засадам комп'ютерної грамотності. У сфері цивільного захисту комп'ютеризація та використання Інтернет дозволили вийти на новий рівень комунікації між підрозділами Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Головними управліннями (управліннями) з питань надзвичайних ситуацій у складі обласних державних адміністрацій.

Наступний (другий) етап (2000–2010 рр.) – це період, коли користувачі Інтернету перейшли від пасивного споглядання до створення та захисту інформаційних електронних ресурсів, упровадження електронного документообігу. Цей період характеризувався наявністю значного кадрового потенціалу у сфері інформаційно-комп'ютерних технологій, швидкими темпами оновлення комп'ютерної техніки, високим рівнем інформатизації банківської діяльності. Проте недостатніми залишалися підтримка з боку держави щодо виробництва та впровадження інформаційних засобів та інформаційно-комп'ютерних технологій, розвиток нормативної бази щодо інформатизації суспільства, створення інфраструктури з метою надання інформаційних послуг органам державної влади, місцевого самоврядування, населенню [20, с. 157].

На вирішення зазначених вище проблем у 2007 році прийнято Закон «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки». Було виокремлено такі стратегічні цілі: вдосконалення державного управління та місцевого самоврядування шляхом розроблення та широкого впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій; зростання інформаційної грамотності громадян та захист їхніх інформаційних прав; інтеграція вітчизняної та світової інформаційної інфраструктури, розширення асортименту «електронних» послуг у сферах освіти та науки, охорони здоров'я та довкілля, культури та соціального захисту. Статистичні дані свідчать, що реалізація стратегічних цілей цього закону сприяла розвитку людського потенціалу, підвищенню конкурентоспроможності економіки та становленню демократичного суспільства [20, с. 157].

Таким чином, на другому етапі завершився процес комп'ютеризації системи органів публічної адміністрації, електронний документообіг отримав належну правову основу у вигляді Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», який було прийнято у 2003му році. Цей період збігся із процесами демілітаризації підрозділів цивільної оборони та створенням якісно нової системи органів публічної адміністрації у сфері цивільного захисту. Впровадження інформаційних технологій, електронного документообігу дозволило суттєво удосконалити організацію публічного управління у сфері пожежної безпеки, захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій.

Третій етап (2010–2020 рр.) характеризувався впровадженням електронного урядування та наданням публічних електронних послуг. Проте на початку цього етапу розбудова інформаційного суспільства в Україні не відповідала потребам та можливостям країни, відбувалося гальмування розвитку інформаційної сфери. З метою усунення вищезгаданих недоліків у 2013 році Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про схвалення стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні». Документ був спрямований на удосконалення нормативних засад з метою розвитку інформаційної сфери, впровадження інструментів е-демократії та електронного урядування, здійснення заходів з метою розвитку електронної економіки, покращення інформаційної грамотності громадян, підвищення рівня якості адміністративних послуг і стану інформаційної безпеки [20, с. 158].

У 2014 році створено Державне агентство з питань електронного урядування, завданнями якого було впровадження політики Уряду країни з метою розвитку інформаційного суспільства, використання електронних інформаційних ресурсів, ширшого впровадження електронних послуг та сервісів, цифровізації центральних та місцевих органів влади.

Першочергові завдання та проекти «цифровізації» України до 2020 року були викладені у документі «Цифрова адженда України-2020», який розроблений у 2016 році представниками Міністерства економічного розвитку й торгівлі України, Державного агентства з питань електронного урядування, компаній-лідерів світового цифрового ринку, громадських організацій, асоціацій та консалтингових компаній. Автори виділили стратегічні цілі, підходи до впровадження та інструменти для стимулювання розвитку цифровізації в наступних сферах: економіка, державне управління, освіта, національна кібербезпека, суспільно-економічна діяльність (охорона здоров'я, наука, соціальна сфера, електронна демократія, електронне урядування, електронна комерція, електронні платежі) [20, с. 158].

Базуючись на проєкті цифровізації країни, прийнятому у 2016 році, у січні 2018 року Кабінет Міністрів ухвалив «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки». Передбачався розвиток цифрової інфраструктури, цифрових навичок громадян, цифрові трансформації в забезпеченні громадської безпеки, охорони навколишнього природного середовища, життєдіяльності міст, гармонізації з європейськими та світовими науковими ініціативами [20, с. 159].

Предметом відання Комітету Верховної Ради України з питань цифрової трансформації, утвореному в серпні 2019 року, стали законодавчі засади цифровізації країни та використання мережі Інтернет, державні програми інформатизації та програми цифрового європейського співробітництва, нововведення в сфері цифрового підприємництва, цифрові телекомунікації, смарт інфраструктура, кібербезпека і кіберзахист, розвиток сфери «відкритих даних» та цифрових компетентностей.

У вересні 2019 року Кабінет Міністрів України створив Міністерство цифрової трансформації України на основі реорганізації Державного агентства з питань електронного урядування. До функцій цього органу публічної адміністрації віднесено: формування та реалізація державної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства, цифрової економіки, електронного урядування та електронної демократії, надання електронних та адміністративних послуг, впровадження електронного документообігу, розвитку робототехніки та технології штучного інтелекту, інших цифрових інновацій, ІТ-індустрії тощо [20, с. 159].

Таким чином, третій етап характеризувався високими темпами діджиталізації публічного управління та активним реформування органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цифровізації, впровадження інформаційних технологій з метою поступового перетворення усіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси. Новостворена Державна служба України з надзвичайних ситуацій також була залучена до процесів розвитку електронного урядування, удосконалення інтерфейсу та наповнення офіційних веб-сайтів органів публічної адміністрації, надання цифрових адміністративних послуг тощо.

Четвертий етап, який умовно розпочався у 2020 році, характеризується використанням штучного інтелекту, хмарних технологій, дронів, роботів, Інтернету речей та послуг, опрацюванням великих масивів даних, застосуванням систем «розумне місто» та «розумне підприємство» [20, с. 159].

Значні досягнення в цифровій трансформації та розвитку електронного урядування відбуваються завдяки долученню України у вересні 2022 року до Програми «Цифрова Європа» на період до 2027 року. Протягом семи років 6 млрд. євро будуть виділені Україні на фінансування проєктів за такими напрямками: штучний інтелект, дані та хмарні послуги; цифрові технології в бізнесі та суспільстві; цифрові навички [20, с. 160].

Таким чином, четвертий етап, який наразі триває, характеризується революційними процесами у сфері використання інноваційних інформаційних технологій, серед яких ключовою є технологія штучного інтелекту. Остання здатна замінити людину у багатьох сферах виробництва та надання послуг, а також у сфері публічного управління, адміністрування суспільних відносин, включаючи суспільні відносини у сферах забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту. Не менш важливими є процеси глобалізації, які для України відбуваються у формі євроінтеграції, адаптації національного законодавства до права ЄС, включаючи інформаційне право.

Щодо цифровізації діяльності органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, та правової регламентації впровадження інноваційних інформаційних технологій у вказану сферу суспільних відносин, в історичному аспекті слід відзначити наказ МВС України від 04.05.2016 № 356 «Про затвердження Положення про підсистему реагування на надзвичайні ситуації, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт єдиної державної системи цивільного захисту» [21] та наказ МВС України від 20.04.2023 № 326 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему «Система управління силами та засобами цивільного захисту» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ» [22].

Враховуючи особливу важливість та актуальність питань забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в умовах воєнного стану, доцільно розробити та впровадити в практичну діяльність самостійну інформаційну (автоматизовану) систему цивільного захисту з інтегрованою інтерактивною картою надзвичайних ситуацій та подій, які відбувались та відбуваються на території України, інтерактивною картою укриттів (захисних споруд) для населення на час повітряної тривоги з можливістю побудови маршруту до них з урахуванням геолокації (місцезнаходження) користувача, а також інформаційною базою добровольців з використанням спеціального мобільного застосунку «Я доброволець», що дозволить оперативно мобілізувати бажаючих прийняти участь в ліквідації надзвичайної ситуації та її наслідків (з урахуванням місцезнаходження або проживання добровольців, які встановили вказаний мобільний застосунок та за власною згодою додані до бази добровольців). При розробці вказаної інформаційної системи варто використовувати технологію штучного інтелекту, алгоритми якого дозволять здійснювати оперативний аналіз інформації про надзвичайні події та їх наслідки, генерувати поради щодо вирішення актуальних питань цивільного захисту, а також здійснювати прогнозування виникнення надзвичайних ситуацій у майбутньому шляхом системного аналізу всіх кліматичних, географічних, демографічних, економічних, соціальних та інших чинників.

Висновки. Проведене дослідження історії становлення та розвитку органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в контексті адміністративно-правового регулювання та цифровізації їх діяльності дозволяє сформулювати висновок про те, що в Україні відбувся ряд реформ органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, включаючи демілітаризацію військ цивільної оборони, що в результаті призвело до утворення нині діючої Державної служби України з надзвичайних ситуацій, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

В історії цифровізації діяльності органів публічної адміністрації, включаючи впровадження інформаційних технологій в діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій, можна умовно виділити чотири основних етапи, останній з яких характеризується активним впровадженням інноваційних інформаційних технологій у сферу забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, що включає: використання технології штучного інтелекту та можливостей мобільних застосунків, створення автоматизованих інтегрованих інформаційних систем цивільного захисту тощо.

З урахуванням дослідженого історичного досвіду пропонується розробити та впровадити в практичну діяльність ДСНС окрему інформаційну систему цивільного захисту з інтегрованою інтерактивною картою надзвичайних ситуацій та подій, які відбувались та відбуваються на території України, інтерактивною картою укриттів (захисних споруд) для населення на час повітряної тривоги з можливістю побудови маршруту до них з урахуванням геолокації користувача, а також інформаційною базою добровольців з використанням спеціального мобільного застосунку «Я доброволець», що дозволить оперативно мобілізувати бажаючих прийняти участь в ліквідації актуальної надзвичайної ситуації та її наслідків.

Необхідність розробки конкретних пропозицій щодо удосконалення чинного національного законодавства у сферах забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, з урахуванням інструментарію інноваційних інформаційних технологій, обумовлює перспективність подальшого дослідження даної теми.

Список використаних джерел:

1. Воловик Л.М., Ковальська К.В. Безпека життєдіяльності населення в умовах глобалізації. *Молодий вчений*. 2016. № 9 (1). С. 34–37.
2. Воронін А.С. Сучасні проблеми безпеки життєдіяльності. *Нотатки сучасної науки*. 2022. № 3. С. 65–66.
3. Гринюк Т.О. Безпека людини як комплексний підхід до питань охорони праці, безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та пожежної безпеки. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: зб. наук. праць*. 2013. Вип. 2 (10). С. 38–43.
4. Завадська М.М., Осипенко Є.В. Забезпечення безпеки життєдіяльності людини в умовах екстремальних ситуацій. *Молодий вчений*. 2016. № 11 (1). С. 33–36.
5. Калашнікова Л.В. Безпека життєдіяльності як предмет соціологічного аналізу: уточнення змісту поняття. *Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки*. 2017. Т. 22. Вип. 1. С. 54–65.
6. Качинський А.Б. Безпека життєдіяльності особи, суспільства та держави: порогові умови. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 2. С. 111–119.
7. Марченко К.М., Оришак О.В. Інформаційна безпека життєдіяльності людини і суспільства в умовах війни. *Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки*. 2023. Вип. 7 (1). С. 16–21.
8. Полежаєв А.М., Ковжого С.О. Особливості системи «Безпека життєдіяльності людини» як об'єкта управління. *Системи обробки інформації*. 2012. Вип. 3 (2). С. 245–247.
9. Хитра О.Л. Особливості діяльності Державної служби з надзвичайних ситуацій щодо реалізації державної політики у сфері цивільного захисту населення. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Вип. 32. С. 212–219.
10. Чекригін О.М. Принципи діяльності державної служби України з надзвичайних ситуацій із запобігання надзвичайним ситуаціям. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 637–641.
11. Апшай Ф.В., Халак О.В. Аналіз правових засад безпеки життєдіяльності. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2021. № 1 (15). С. 4–7. DOI: 10.15587/2523-4153.2021.228246
12. Глуха В.В., Помаза-Пономаренко А.Л. Нормативно-правове забезпечення державного управління сферою безпеки життєдіяльності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 2. Режим доступу URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2016_2_4
13. Денисова А.В. Напрями адміністративного нагляду у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності населення: питання систематизації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2017. Вип. 45 (1). С. 156–159.
14. Остапенко О.І. Адміністративно-правова природа безпеки населення України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2021. Вип. 30. С. 234–246.

15. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення, методичні та рекомендаційні матеріали для цивільного населення. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 510 с.

16. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052. Дата оновлення: 17.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-p#Text> (дата звернення: 07.11.2024).

17. Особливості цивільного захисту в умовах воєнного конфлікту: колективна монографія / за ред. Р. Мугаверо, В. Андропова, М. Кустова. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Національний університет цивільного захисту України. Харків – Рим, 2023. 238 с.

18. Клименко Н. Особливості забезпечення цивільного захисту в умовах воєнного стану. *Науковий вісник: Державне управління*. 2022. № 2 (12). С. 218–233. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2\(12\)-218-233](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-218-233)

19. Ляшенко В. І., Вишневецький О. С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. НАН України, Інститут економіки промисловості. Київ, 2018. 252 с.

20. Галушак О., Галушак М., Машлій Г. Цифровізація в Україні: еволюційні перетворення. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 155–163.

21. Накази МВС України. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Нормативна база. URL: <https://dsns.gov.ua/zakonodavstvo/nakazi-mvs-ukrayini> (дата звернення: 17.11.2024).

22. Про затвердження Положення про функціональну підсистему «Система управління силами та засобами цивільного захисту» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ: наказ МВС України від 20.04.2023 № 326. URL: <https://iplex360.com.ua/npa.php?doc=1237.1552.0> (дата звернення: 17.11.2024).